

**NICOLAE IORGA – MEMORIALIST:
PERSONALITĂȚI BASARABENE ÎN VIZIUNEA MARELUI SAVANT**

CAZACU Nicolae

ABSTRACT

Nicolae Iorga is a famous historian, literary critic and memoirist, whose works are known everywhere. The volumes „Oameni cari au fost” represent a masterpiece of our Romanian culture and literature, sketching 690 literary portraits. It must be pointed that his books „Memorii” evoke the most distinguished personalities of the beginning of the XX-th century from Basarabia, such as: Pantelimon Halippa, Ion Halippa, Nicolae Donici, Ștefan Ciobanu, Constantin Stere and others. The works offer retrospective arguments against Iorga's adversaries and reflect portraits of people who crossed Iorga's path—attributes which are fully suggested by literary critics exploiting Iorga's talents as a „polemicist” and „portraitist”.

**Personalități basarabene
în viziunea lui Nicolae Iorga**

Motto:

„... odată ce soarele a apus,
aceasta e o condiție neapărată
pentru a-i vedea din nou răsăritul.”

N. Iorga

Un loc aparte în opera lui Nicolae Iorga ocupă memorialistica. Acest gen de literatură l-a preocupat pe marele savant toată viața, scriind o serie de lucrări importante, dintre care menționăm: „*Oameni cari au fost*” (în 4 volume), „*Memorii*” (în 7 volume), „*Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*” (în 3 volume).

Volumele „*Oameni cari au fost*” sunt în opinia cercetătorului Valeriu Răpeanu o „galerie unică (de portrete –n.n.) în istoria literaturii române”¹ care cuprind 690 portrete (după alte date 646 portrete).²

Trăind în inima evenimentelor mari, fiind în strânse relații cu toată elita cărmuitoare a Țării, Nicolae Iorga și-a scris „*Memoriile*” sale sobru și sincer, cu exactitatea unui aparat fotografic, acestea rămânând a fi documente de adevăr, izvoare de neprețuit ale istoriei.

„*O viață de om așa cum a fost*”, carte neegalată în memorialistica românească, este apreciată de către istoricul Mihai Berza drept „una din cele mai frumoase cărți din câte s-au scris în limba românească.”³

¹ Valeriu Răpeanu, O monumenală operă de moralist și de artist. Prefață la cartea N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.I, Galați, 1994, p.XX

² Valeriu și Sanda Răpeanu, *Notă asupra ediției (la aceeași lucrare a lui N.Iorga –n.n.)*, p.XXII

³ Valeriu Răpeanu, Prefață la cartea N. Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost* (în 3 vol.), București, 1976, p.V

În contextul acestor și altor lucrări, inclusiv a celor închinat Basarabiei, dar și a unor publicații din presă, Nicolae Iorga a evocat o serie de personalități basarabene, multe din ele fiind cu adevărat marcante. Din șiragul personalităților înalt apreciate de către Nicolae Iorga, un loc aparte ocupă clasicii literaturii române, originari din Basarabia: Constantin Stamate, Alexandru Hașdeu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Alexandru Donici, Alecu Russo.

În viziunea lui Nicolae Iorga, poetul Constantin Stamate, apreciat pentru opera sa „foarte întinsă”, rămânea a fi „foarte puțin” cunoscut în Vechiul Regat.¹ Aceasta l-a făcut, ca la împlinirea a 120 de ani de la naștere și a trei decenii de la moartea sa, să-i prezinte în 1906 portretul său literar, intitulat „*Un poet basarabean: C. Stamati*”, inclus în antologia „Oameni cari au fost”.

Nicolae Iorga apreciază călătoriile lui Constantin Stamate în Moldova de peste Prut, în urma cărora, „cavalerul de la Ocnița” a reușit să colaboreze la cele mai prestigioase publicații românești ale vremii „Albina românească” a lui Gheorghe Asachi și „Dacia literară” a lui Mihail Kogălniceanu, să scrie lucrări importante ca „Muza Românească” și altele.² A fost marcat ca traducător și, bineînțeles, i-a menționat titlul de membru fondator al Academiei Române (1866) din partea Basarabiei.

În încheiere, Nicolae Iorga denotă din plin tot dramatismul vieții și activității literare a lui Constantin Stamate, cauzat de consecințele stăpînirii rusești în Basarabia: „Dacă ar fi trăit în Moldova (de peste Prut –n.n.)..., el putea merge departe pe acest drum. În Basarabia n-avea din ce-și hrăni verva.”³ Nicolae Iorga va reveni asupra numelui lui C. Stamati și în alte lucrări.⁴

Dintre scriitorii clasici basarabeni, Nicolae Iorga l-a cunoscut personal doar pe Bogdan Petriceicu Hasdeu, între care a existat și o comunicare epistolară, deși diferența de vîrstă era destul de mare⁵. Este important să știm că B. P. Hasdeu l-a remarcat pe Nicolae Iorga, chiar la începutul activității sale științifice, ca „o perlă a generației tinere.”⁶

La rîndul său Nicolae Iorga a știut pe bună dreptate să aprecieze nemuritoarea operă a lui B.P.Hasdeu. În a noua zi după moartea lui B.P.Hasdeu, la 2 septembrie 1907, Nicolae Iorga i-a închinat un tulburător

---

¹ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.I, București, 1934, p.163

² Ibidem, p.163-164

³ Ibidem, p.169-170

⁴ N. Iorga, *Pagini despre Basarabia de astăzi*, Vălenii de Munte, 1912, p.65-66

⁵ Barbu Theodorescu, *Scrisori către Nicolae Iorga 1890-1901*, vol.I, București, 1972, p.145, 373

⁶ Barbu Theodorescu, *Nicolae Iorga 1871-1940*, Bibliografie, București, 1976, p.107

memoriu publicat în revista „Floarea darurilor”: „A fost un om genial...a dispus de cunoștințe neobișnuite în toate domeniile, așa încât oricând putea uimi pe cei mai mulți; a avut un spirit elastic cum greu s-ar mai putea găsi altul...”¹ „A fost frumos, a fost iubit, a fost mândru, a gustat larg din mierea cerească a gloriei, os de Domn, s-a visat Domn el însuși.”²

Analizând activitatea științifică a lui B.P.Hasdeu, cu adevărat excepțională, Nicolae Iorga menționa îndeosebi fondarea în 1864 de către marele cărturar a revistei „Arhiva istorică”³, considerată „cea dintâi carte a slavisticii la Români”⁴, includerea „în circulație...prin *Istoria critică*”⁵ o uriașă mulțime de informație nouă: a cutezat să viseze o mare Enciclopedie națională, încercată prin „Magnum Etymologicum” („Etymologicum Magnum Romania”-n.n.), fiind un deschizător de drumuri în diverse „ramuri ale științei istorice și filologice”⁶. A fost răsplătit de „un număr nesfârșit de admiratori.”⁷ pentru spiritul său enciclopedic, „pentru superba lui individualitate”.⁸

Realizările incontestabile ale operei lui B.P.Hasdeu, unul din cei mai proeminenți membri titulari ai Academiei Române, au depășit cu mult nivelul culturii naționale și creației istorice ale timpului său. Pentru toate acestea, menționa Nicolae Iorga, „neamul lui nu-l va uita și...nu-și va opri admirația față de această strălucită minte omenească care a scînteiat între noi.”⁹

La 20 de ani de la trecerea în eternitate a lui B.P.Hasdeu, marele savant Nicolae Iorga i-a închinat o lucrare aparte¹⁰, iar la 2 decembrie 1932 a ținut la Academia Română comunicarea „B.P.Hasdeu ca istoric”.¹¹

În memorabila carte „*Oameni cari au fost*”, sunt evocate și alte personalități basarabene: din domeniul literaturii – Iulia Hasdeu, Dimitrie C. Moruzi, Leon Donici – Dobronravov și Liuba Dimitriev (Dimitrie), din viața politică– Zamfir Arbore, Pavel Gore, Vasile Stroescu și Simion Murafa; din cohorta de vîrf a militarilor – mareșalul Alexandru Averescu, precum și dintre slujitorii cultului – mitropolitul Iosif Naniescu și preotul-poet Alexei

---

¹ N. Iorga, *B.P.Hasdeu.*, „Floarea darurilor”, 2 septembrie 1907, p.1 (acest memoriu a fost ulterior inclus în lucrarea „*Oameni cari au fost*”, vol.I, Galați, 1994, p.184-187 – n.n.)

² Idem

³ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.I, București, 1934, p.170-171

⁴ Idem

⁵ (Denumirea deplină: „*Istoria critică a românilor*” în 2 vol. -n.n.)

⁶ N. Iorga, *Opera citată*, p.171

⁷ Idem

⁸ Ibidem, p.172

⁹ Idem

¹⁰ N. Iorga, *B.P.Hasdeu*, București, 1927, (vezi Barbu Theodorescu, Nicolae Iorga 1871 – 1940. Bibliografie. București, 1976, p.107)

¹¹ Barbu Theodorescu, *Op. cit.*, p.107

Mateevici. Vom puncta doar cîteva din cele mai semnificative aprecieri ale marelui savant.

Iulia Hasdeu a fost „înzestrată cu cele mai înalte daruri”¹, s-a distins printr-o creație literară „de o adevărată valoare.”²

Opera lui Dimitrie C. Moruzi, strănepotul domnitorului Moldovei Constantin Moruzi, este înalt apreciat, îndeosebi studiul „Basarabia și trecutul ei” și romanele lui („Înstrăinații”, „Pribejii în țara răpită” –n.n.) „despre vechea viață moldovenească și basarabeană.”³

Cu deosebită pietate și admirație vorbește N. Iorga și despre renumitul înaintaș Zamfir Arbore: „În omul acesta de o blîndețe fără margini, de o seninătate ca a înțelepților din antichitate era o adevărată comoară din aceea ce nația noastră are mai bun ca judecată dreaptă, simțire aleasă și desăvîrșită cinste.”⁴ Anterior în altă lucrare, N. Iorga apreciasse valoarea științifică a lucrărilor lui Zamfir Arbore: „Basarabia în secolul XIX” (1899) și „Dicționarul geografic al Basarabiei”. (1904)⁵

Filantropul boier fără egal Vasile Stroescu a fost elogiât și în vremea vieții sale, cînd în 1910 donase 100.000 coroane pentru prosperarea școlilor românești din Blaj și 300.000 lei pentru școlile de la Sibiu ca prin „darul său de rege...să se întrecă pe sine.”⁶ În acest context, N. Iorga a constatat: „Basarabia ni-a dat prin d. Stroescu acea cheazășie pentru viitor, pe care știm astăzi că ne putem răzima.”⁷ Admirat pentru faptele sale memorabile de caritate, la moartea sa a fost numit „*Marele Om de bine și generosul binefăcător*”.⁸

Memoriei renumitului luptător pentru eliberarea Basarabiei Simion Murafa, pe care N. Iorga l-a cunoscut personal, i-a închinat un impresionant memoriu: „Voinic și frumos, cu o siguranță desăvîrșită în atitudine, în privire, în cuvînt, inteligent și energic, de-o francheță deplină în exprimarea părerilor sale...adînc convins de dreptatea planurilor pe care le urmărea, el făcea cea mai mare impresie”.⁹

Mareșalul Alexandru Averescu, a fost apreciat ca „unul din marii domni de oaste pe care i-a dat poporul românesc,” prin contribuția căruia s-

---

¹ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.IV, București, 1939, p.375

² Idem

³ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.II, București, 1935, p.131-132

⁴ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.III, București, 1936, p.372-373

⁵ N. Iorga, *Neamul românesc în Basarabia*, București, 1995, p.137

⁶ N. Iorga, *Pagini despre Basarabia de astăzi*, Vălenii de Munte, 1912, p.71-72

⁷ Ibidem, p.73-73

⁸ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.III, București, 1936, p.215

⁹ N.Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. II, București, 1935, p.288-290

au produs „acele minuni în sufletul ostașilor, care...peste orice pregătire tehnică, asigură izbîndă.”¹

Un mesaj tulburător i-a fost adresat și distinsului înaintaș Pavel Gore, la moartea acestuia în 1927. Personalitate marcantă a Basarabiei: om de înaltă cultură, de o modestie ireproșabilă, președinte al Partidului Național Moldovenesc, membru de onoare al Academiei Române (1919). Și-a închinat întreaga viață pentru binele și progresul neamului său, rămînînd a fi pentru posteritate „ultimul cavaler al Basarabiei.”² Apreciat ca un om „drept, bun și credincios boier moldovean, de cinstită origine răzășească...”³, Nicolae Iorga își îndemna astfel cititorii săi: „Cine poate înțelege o asemenea viață să dea o lacrimă pentru prietenul meu Pavel Gore.”⁴

Eseul „*Un basarabean mitropolit al Moldovei*” cuprinde un material bogat despre viața și activitatea lui Iosif Naniescu, Mitropolit al Moldovei în anii 1875-1902, membru de onoare al Academiei Române, ctitor al Catedralei mitropolitane de la Iași. „Basarabia, menționa în încheiere N. Iorga, trebuie să-și recunoască vrednicul fiu, iar noi se cade a-i mulțami pentru că ni l-a dat.”⁵

Fiind impresionat de pasiunea nelimitată a preotului și poetului Alexei Mateevici față de întreaga spiritualitate românească, Nicolae Iorga i-a apreciat talentul său literar, publicîndu-i renumita poezie „Limba noastră” în revista „Neamul Românesc pentru popor”. (№236, 1917)⁶ „Rareori am văzut un om mai îndrăgostit de ... tot ce avem mai bun în suflet, care e scrisul nostru”⁷, scria cu durere N. Iorga la dispariția fulgerătoare a lui Alexei Mateevici, în august 1917.

În diverse alte surse, inclusiv și în impresionantele sale „*Memorii*” (în 7 volume), N. Iorga face importante referințe și la alți oameni de valoare din Basarabia: Ion Halippa – ilustru cercetător științific, remarcabil editor de documente istorice, Nicolae Donici – renumit savant astronom, membru de onoare al Academiei Române (1922), Ștefan Ciobanu, profesor universitar, membru al Academiei Române (1918), Constantin Stere, renumit politician și scriitor, membru de onoare al Academiei Române (post-mortem 2010), Pantelimon Halippa – remarcabil politician, membru corespondent al Academiei Române (1918), Ion Inculeț, cunoscut politician, membru al

---

¹ N. Iorga, *Oameni cari au fost.*, vol.IV, București, 1939, p.273-274

² Idem

³ Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, vol.I, Chișinău, 1993, p.108

⁴ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.III, București, 1936, p.242

⁵ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol.II, București, 1935, p.345

⁶ Ibidem, p.263

⁷ Ibidem, p.262-263

Academiei Române (1918), Ion Pelivan, Ion Buzdugan, Nicolae Alexandri, Ion Codreanu, Anton Crihan, Vladimir Cristi, Gherman Pântea, Vlad Bogos, politicieni de frunte și foști membri ai Sfatului Țării, Daniel Ciugureanu, președinte al Directoratului General al Republicii Democratice Moldovenești, președinte al Senatului României, Nichita Smochină – jurist, publicist, istoric și om politic, membru de onoare al Academiei Române (1942), Gheorghe Madan, Sergiu Cujbă, scriitori și publiciști, Ioan Sîrbu, poet, Alexe Nour, publicist, Theodor Holban, istoric, State Dragomir, renumit artist de teatru, Elena Donici, poetă, Alexandru Plămădeală, sculptor, Anastasia Dicescu, cîntăreață de operă etc.

Aflîndu-se în Chișinău, în vremea primei călătorii în Basarabia din primăvara anului 1905, N. Iorga a dorit foarte mult să se întâlnească cu „archivarul” Ion Halippa (așa prefera să-l numească – n.n.), însă nu a reușit să-l găsească. Despre acest renumit domn, încărcat total de istorie, știa că la acea vreme tipărise „două volume groase de acte, unele românești, cu privire la trecutul Basarabiei”.¹

După raptul Basarabiei din 28 iunie 1940, de rînd cu alte materiale publicate în ziarul „Neamul Românesc”, (de regulă pe prima pagină), care condamnau vehement fărădelegile regimului sovietic de ocupație, Nicolae Iorga a semnalizat și drama ilustrului savant cu renume mondial Nicolae Donici. E vorba de vandalizarea de către autoritățile sovietice a Observatorului Astronomic de la Dubăsarii Vechi al savantului: „D[omnul] Donici, membru de onoare al Academiei Române..., a cărui singură și nobilă patimă e astronomia. Acolo deasupra Nistrului, pe care l-am pierdut... el își avea intsațațiile costisitoare, care servea la observații, ai căror rezultat era cunoscut în toată lumea științifică. Pentru aceasta era în stare a jertfi totul și astăzi, fugar fără mijloace, e cel mai nenorocit om din lume, că și-a pierdut observatorul iubit.”²

Nicolae Iorga în repetate rînduri a remarcat rolul celor mai de seamă fruntași ai vieții politice din Basarabia: Pan Halippa, Ion Pelivan, Ion Inculeț, Ștefan Ciobanu și alții. Chiar și față de Constantin Stere, pe care-l condamnase pentru poziția germanofilă a acestuia în războiul de reîntregire a neamului (1916-1918), N. Iorga a dat dovadă de realitate, recunoscîndu-i popularitatea de care se bucura în Basarabia. În primul rînd, a remarcat rolul lui C. Stere în realizarea Actului Unirii Basarabiei cu România: „lui Stere i s-a făcut la Chișinău o primire de rege, cu muzică, defilare de trupă și gardă de onoare”, scria marele savant în memorabila zi

¹ N.Iorga, *Neamul românesc în Basarabia*, București, 1995, p.82

² N. Iorga, *Un alt exploatare „boieresc” N. Donici*, „Neamul Românesc”, nr.165, 30 iulie 1940, p.1

de 27 martie 1918.¹ În al doilea rînd, comentînd solemnitățile de la Iași cu ocazia Unirii Basarabiei cu România la 30 martie 1918, N. Iorga scria: „...Stere defilează, sumbru și impunător, în automobil. Ziarele îi caută laude. Regele l-a înfățișat chiar de pe balconul Palatului public, care aclama”.² A doua zi, 31 martie, N. Iorga continua să scrie în „Memoriile” sale: „Regele decorează pe Stere cu „Coroana României”, Stere devenind „Omul Basarabiei”.³

Ștefan Ciobanu, a fost în repetate rînduri remarcat ca savant, drept confirmare fiind și articolul special închinat acestei ilustre personalități, publicat în ziarul „Neamul Românesc” din 2 mai 1918.⁴

Pe renumitul luptător pentru eliberarea Basarabiei – Ion Pelivan, apreciat și pentru participarea sa activă la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), la care a reprezentat drepturile istorice ale României asupra Basarabiei.⁵

Nicolae Iorga nu ezita să menționeze și unele calități morale, de care erau înzestrați unii politicieni. Pe Pan Halippa, fost vice-președinte al Sfatului Țării, l-a caracterizat cu pioșenie ca un patriot înflăcărat adevărat, „sincer și duios”⁶, pe Ion Inculeț, fost prim președinte al Sfatului Țării ca un „om socotit în fiecare cuvînt și gest”⁷, pe Daniel Ciugureanu l-a evidențiat ca „om de purtări alese”⁸, pe Gherman Pântea mereu avîntat „cu foc în inimă și în glas”⁹, iar pe Ștefan Ciobanu, deja menționat, „om blînd și foarte simpatic”.¹⁰

Pe Ion Buzdugan l-a cunoscut ani la rînd nu numai ca distins politician, dar și ca „poet de talent”¹¹, analizîndu-i creația, iar unul din volumele sale de poezii „Miresme din stepă”, este prefațat de însuși Nicolae Iorga.¹²

Un interes deosebit avea marele savant și față de oamenii de artă din Basarabia. Pe sculptorul Alexandru Plămădeală l-a prețuit pentru irepetabila operă, statuia lui Ștefan cel Mare și Sfînt din Chișinău.¹³ De asemenea, a fost impresionat de talentul cîntăreței de operă Anastasia

---

¹ N. Iorga, *Memorii*, vol.I, București, p.334

² Ibidem, p.339

³ Ibidem, p.334

⁴ N. Iorga, *Un istoric basarabean: Ștefan Ciobanu*, „Neamul Românesc”, nr.119, 2 mai 1918, p.1

⁵ N. Iorga, *Memorii*, vol.III, București, p.126

⁶ N. Iorga, *Memorii*, vol.III, București, p.100

⁷ N. Iorga, *Supt trei regi*, București, 1932, p.216

⁸ Idem

⁹ N. Iorga, *Memorii*, vol.I, București, p.357

¹⁰ Ibidem, p.62

¹¹ N. Iorga, *Un poet basarabean*, „Ramuri. Drum drept.”, nr.48, 31 decembrie, 1922, p.752

¹² Idem

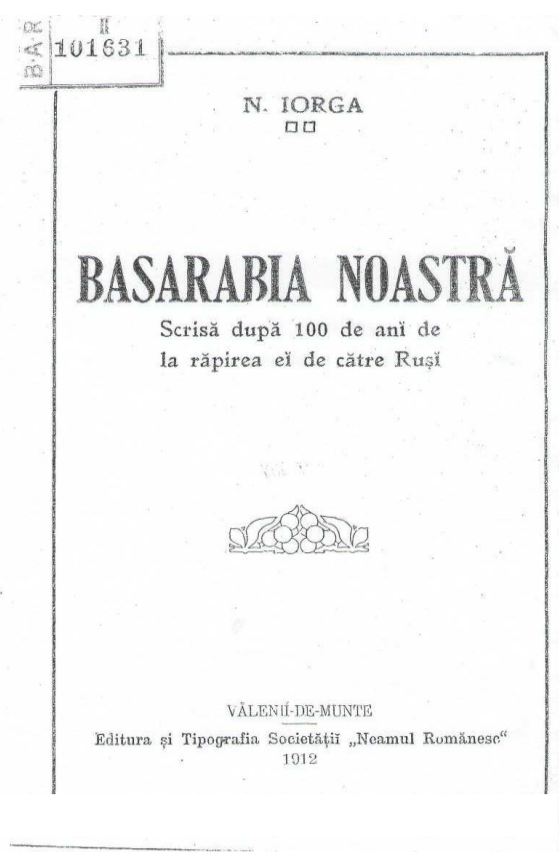
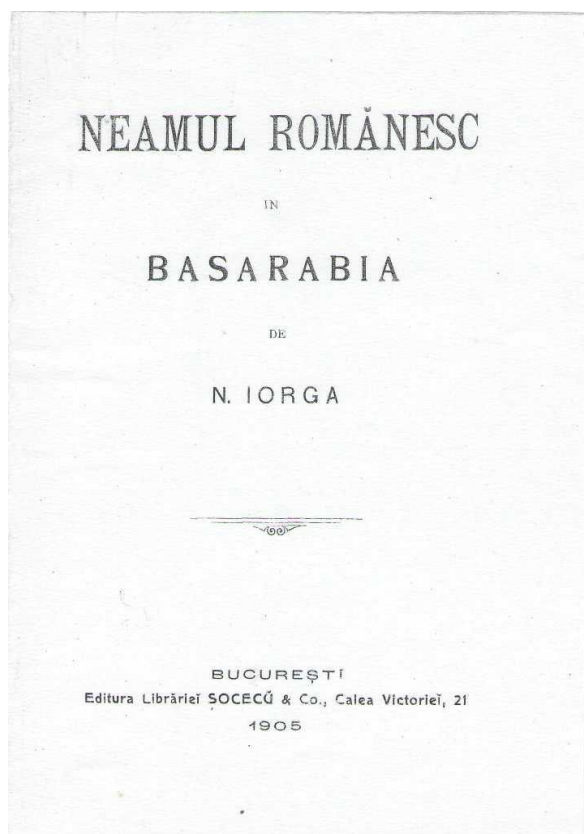
¹³ N. Iorga, *Memorii*, vol.V, București, p.283

Dicescu, de care a fost invitat și la 15 aprilie 1918 la concertul ei din Palatul Regal din București.¹

Nicolae Iorga avea un respect deosebit și față de State Dragomir², renumit actor și regizor al Teatrului Național din Iași, originar și el din Basarabia, fost coleg de liceu și prieten, pe care-l apreciașe și ca publicist.

...Aflându-se la Chișinău în 1931, în calitate de prim-ministru, Nicolae Iorga declarase: „Țara aceasta (avea în vedere Basarabia –n.n.) e plină de oameni de ispravă.”³

Anexe **la articolul „Personalități basarabene în viziunea lui N. Iorga”**

¹ N. Iorga, *Memorii*, vol.I, București, p.354, 359

² N. Iorga, *Neamul românesc în Basarabia*, București, 1995, p.18, 82

³ N. Iorga, *Credința mea*, București, 1931, p.111

N. IORGA

OAMENI CARI AU FOST

★ ★

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ „REGELE CAROL II”
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1935

N. IORGA

OAMENI CARI AU FOST

★ ★ ★

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ „REGELE CAROL II”
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1936

N. IORGA

MEMORII

(INSEMĂRI ZILNICE MAIU 1917—MART 1920)
RĂZBOIUL NAȚIONAL.
LUPTA PENTRU O NOUĂ VIAȚĂ POLITICĂ.

VOL. II

EDITURA „NAȚIONALĂ” S. CIORNEI

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL XIII MEM. 9.

B. P. HASDEU CA ISTORIC

DE
N. IORGA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Ședința dela 2 Decembrie 1932

I

Nu unui istoric, ci reprezentantului filologiei ar fi trebuit să i se dea sarcina de a comemora astăzi pe B. P. Hasdeu după hotărârea luată de această societate cu care el a fost în legături foarte schimbătoare, dar care a știut păstra considerația cuvenită aceluia care în atâtea domenii a fost deschizător de cale sau înnoitor, orice s'ar zice pe urmă despre operele ieșite dintr'o curiozitate fără de margini și dintr'o vioiciune de spirit cu totul extraordinară.

Căci B. P. Hasdeu, cu însușirile sale din naștere, cu caracterul mediului de unde ni-a venit, cu posibilitățile ce i se deschideau înainte în țara strămutării sale, a fost înainte de toate fără îndoială un filolog.

Unul într'un stil oarecum deosebit de acela pe care filologia strict științifică de astăzi îl admite, îl admite singur. Il interesa latura formală a lucrurilor. Pentru dânsul a prezenta un document în cele mai bune condiții era o adevărată voluptate. Important sau mai puțin important, aceasta nu cântăria peste măsură la dânsul. Orice însă trebuia să fie redat cu o acribie deosebită. «Arhiva istorică», venind îndată după reproducerea din cărți mai ales tipărite ale lui Papiu Ilarian și cu deosebire după bielele hârtii aruncate claie peste grămadă ale râvnitorului de istorie Teodor Codrescu, oricât folos ar aduce și astăzi un material aruncat așa de brutal și de simplu, era o

1 A. R. — Memoriile Secțiunii Istoric. Seria III. Tom XIII. Mem. 9.

9482.1935

BIBLIOGRAFIE:

1. Colesnic, Iurie, *Basarabia necunoscută*, vol. I , Chișinău, 1993
2. Iorga, Nicolae, *Basarabia noastră. Scrisă după 100 de ani de la răpirea ei de către ruși*, București, 1912
3. Iorga, Nicolae, *B. P. Hasdeu*, „Floarea darurilor”, 2 septembrie 1907
4. Iorga, Nicolae, *B.P.Hasdeu*, București, 1927
5. Iorga, Nicolae, *Credința mea*, București, 1931
6. Iorga, Nicolae, *Memorii*, vol.I, București, 1931
7. Iorga, Nicolae, *Memorii*, vol. II, București, 1931
8. Iorga, Nicolae, *Memorii*, vol.III, București, 1932
9. Iorga, Nicolae, *Memorii*, vol.IV, București, 1932
10. Iorga, Nicolae, *Memorii*, vol.V, București, 1932
11. Iorga, Nicolae, *Memorii*, vol.VI, București, 1939
12. Iorga, Nicolae, *Memorii*, vol.VII, București, 1939
13. Iorga, Nicolae, *Neamul românesc în Basarabia*, București, 1995
14. Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, vol. I, București, 1934
15. Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, vol.1, București, 1967
16. Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, vol.1, Galați, 1994
17. Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, vol.II, București, 1935
18. Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, vol.2, București, 1967
19. Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, vol.III, București, 1936
20. Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, vol.IV, București, 1939
21. Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, Chișinău, 1990
22. Iorga, Nicolae, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, vol.I-III, Chișinău, 1991
23. Iorga Nicolae, *Pagini despre Basarabia de astăzi*, Vălenii de Munte, 1912
24. Iorga, Nicolae, *Supt trei regi*, București, 1932
25. Iorga Nicolae, *Un istoric basarabean: Ștefan Ciobanu*, „Neamul Românesc”, nr. 119, 2 mai 1918
26. Iorga, Nicolae, *Un poet basarabean*, „Ramuri. Drum drept.”, nr. 48, 31 decembrie 1922, p.752
27. Iorga, Nicolae, *Un alt exploatator „boieresc” N. Donici*, „Neamul Românesc”, nr.165, 30 iulie 1940
28. Iorga, Nicolae, *Un om din Basarabia: Donici*, „Neamul Românesc”, nr.106, 14 iunie 1926
29. Theodorescu, Barbu, *Nicolae Iorga 1871 – 1940*, Bibliografie, București, 1976
30. Theodorescu, Barbu, *Scrisori către Nicolae Iorga 1890 – 1901*, vol.I, București, 1972